

4857 Sayılı İş Kanunu uyarınca Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışmanın Karşılıkları: Zamlı Ücret ve Serbest Zaman Esasları

Mahmut Çolak

İş ve Sosyal Güvenlik Danışmanı

Tarih: 01.06.2026

Kaynak: 4857 sayılı İş Kanunu (41'inci madde) ve İş Kanununa İlişkin Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışma Yönetmeliği (6/4/2004 tarihli ve 25425 sayılı Resmî Gazete)

Kısa Cevap

Fazla çalışma haftalık 45 saati aşan çalışmadır ve her saati için normal çalışma ücretinin saat başına düşen tutarı **yüzde elli** artırılarak ödenir. **Fazla sürelerle çalışma**, haftalık çalışma süresinin sözleşmeyle 45 saatin altında belirlendiği hâllerde bu süreyi aşan ve 45 saate kadar olan çalışmadır; her saati için ücret **yüzde yirmi beş** artırılarak ödenir. İşçi **isterse**, zamlı ücret yerine fazla çalıştığı her saat için **1 saat 30 dakika**, fazla sürelerle çalıştığı her saat için **1 saat 15 dakika** serbest zaman kullanabilir.

İki Kavramın Tanımı

Kavram	Tanım (Yönetmelik md. 3)	Zam oranı	Serbest zaman karşılığı
Fazla çalışma	Kanunda yazılı koşullar çerçevesinde haftalık 45 saati aşan çalışmalar	%50	Her saat için 1 saat 30 dakika
Fazla sürelerle çalışma	Haftalık çalışma süresinin sözleşmelerle 45 saatin altında belirlendiği durumlarda bu süreyi aşan ve 45 saate kadar yapılan çalışmalar	%25	Her saat için 1 saat 15 dakika

Zamlı Ücret

- **Hesaba esas ücret.** Zam, **normal çalışma ücretinin saat başına düşen tutarı** üzerinden hesaplanır. Uygulamada bu, işçinin çıplak (temel) ücretidir; prim, ikramiye, yol ve yemek yardımı gibi ek menfaatler hesaba katılmaz.
- **Pratik hesap.** Günlük yasal çalışma süresi 7,5 saat kabul edildiğinde saatlik ücret = günlük brüt ücret ÷ 7,5; bir saatlik fazla çalışma ücreti bunun 1,5 katıdır, yani **günlük brüt ücret ÷ 5**.
- **Parça başına veya iş tutarına göre ücret.** Yönetmeliğin 4'üncü maddesi bu işler için ayrı bir yöntem öngörür: her bir fazla saatte üretilen parça veya iş tutarını karşılayan ücret esas alınır; bunun zorluk çıkardığı hâllerde dönem içi parça/iş tutarı, o dönemde çalışılan normal ve fazla saat sayısına bölünerek bir saatlik tutar bulunur ve bu tutarın %50 fazlası fazla çalışma, %25 fazlası fazla sürelerle çalışma ücretidir.
- **Yüzde usulü.** Yüzde usulünün uygulandığı iş yerlerinde fazla çalışma ücreti, 4857 sayılı Kanun'un 51'inci maddesinde öngörülen yönetmelik hükümlerine göre ödenir.
- **Yer altı maden işleri.** Yönetmeliğin 4'üncü maddesine 2017 yılında eklenen fıkra uyarınca, yer altında maden işlerinde çalışan işçilere 4857 sayılı Kanun'un 42'nci maddesi uyarınca zorunlu nedenlerle ve 43'üncü maddesi uyarınca olağanüstü hâllerde **haftalık otuz yedi buçuk saati** aşan her saat fazla çalışma için ücret, saat başına düşen miktarın **yüzde yüzden az olmamak üzere** artırılmasıyla ödenir.
- **Bordroda gösterme.** Yönetmeliğin 10'uncu maddesi uyarınca bu ücretler normal ücretlerle birlikte ödenir ve ücret bordroları ile ücret hesap pusulalarında **açıkça gösterilir**.

Serbest Zaman

- **Tercih işçinindir.** Yönetmeliğin 6'ncı maddesi uyarınca serbest zaman, işçinin **isterse işverene yazılı olarak başvurması** koşuluna bağlıdır. İşveren, işçinin talebi olmadan zamlı ücret yerine serbest zaman kullandıramaz.
- **Süre.** Fazla çalışılan her saat için 1 saat 30 dakika; fazla sürelerle çalışılan her saat için 1 saat 15 dakika.
- **Kullanım.** İşçi hak ettiği serbest zamanı **altı ay zarfında**, işverene önceden yazılı olarak bildirmek koşuluyla ve işverenin işin veya iş yerinin gereklerine uygun olarak belirlediği tarihten itibaren **iş günleri içerisinde aralıksız** ve ücretinde bir kesinti olmadan kullanır.
- **Sınır.** İşçinin kanundan ve sözleşmelerden kaynaklanan **tatil ve izin günlerinde serbest zaman kullandırılmaz**.

Tazminat ve Prim Yönü

Fazla çalışma ve fazla sürelerle çalışma ücretleri süreklilik taşımadığından, kıdem tazminatı ve ihbar tazminatı hesabında esas alınan giydirilmiş ücrete dâhil edilmez; yıllık izin ücreti de çıplak

ücret üzerinden hesaplanır. Buna karşılık bu ödemeler **gelir vergisi ve sigorta primi matrahına dâhildir**.

İnsan Kaynakları Birimleri İçin Notlar

- **Belgeleme zorunluluğu.** Yönetmeliğin 10'uncu maddesi, işverene fazla çalışma saatlerini gösteren bir belge düzenleme ve imzalı bir nüshasını özlük dosyasında saklama yükümlülüğü getiriyor. Puantaj çıktısının imzalı olarak dosyalanması bu yükümlülüğü karşılar.
- **Serbest zaman takibi.** Serbest zaman talepleri yazılı alınmalı, hak ediş ve kullanım tarihleri ayrı bir kodla izlenmeli ve altı aylık süre aşılmamalıdır.
- **Bordro görünülüğü.** Fazla çalışma tahakkukunun bordroda ayrı kalem olarak görünmesi, hem Yönetmelik gereğidir hem de ispat bakımından işvereni korur.

Sık Sorulan Sorular

Fazla çalışma ücreti kaç zamlı ödenir?

Yüzde elli zamlı.

Fazla sürelerle çalışma nedir, ücreti nedir?

Haftalık süresi sözleşmeyle 45 saatin altında belirlenmiş işçinin bu süreyi aşan ve 45 saate kadar olan çalışmasıdır; yüzde yirmi beş zamlı ödenir.

Serbest zamanı işveren dayatabilir mi?

Dayatamaz. Serbest zaman, işçinin isterse işverene yazılı başvurması hâlinde uygulanır.

Serbest zaman ne kadar sürede kullanılır?

Altı ay zarfında; işverene önceden yazılı bildirimde bulunularak ve işverenin belirlediği tarihten itibaren iş günleri içerisinde aralıksız olarak.

Tatil gününde serbest zaman kullandırılabilir mi?

Kullandırılmaz; kanundan ve sözleşmelerden doğan tatil ve izin günlerinde serbest zaman kullandırılması Yönetmelikçe yasaklanmıştır.

Fazla mesai kıdem tazminatına yansır mı?

Yansımaz; giydirilmiş ücrete dâhil edilmez. Ancak vergi ve sigorta primi matrahına dâhildir.

Resmî Kaynaklar

- [4857 sayılı İş Kanunu \(41, 42, 43, 51 ve 63'üncü maddeler\)](#)

- İş Kanununa İlişkin Fazla Çalışma ve Fazla Sürelerle Çalışma Yönetmeliği — 6 Nisan 2004 tarihli ve 25425 sayılı Resmî Gazete
- Anılan Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik — 25 Ağustos 2017 tarihli ve 30165 sayılı Resmî Gazete

Bu sirküler genel bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Somut uygulama öncesinde ilgili resmî kaynakların güncel hâli ve şirketin özel koşulları ayrıca değerlendirilmelidir.

PROZON'DAN

Yazılım, danışmanlık ve ücretsiz araçlar

YAZILIM VE HİZMET

Bordro ve Özlük Yazılımı

Karmaşık bordroyu tek motorda çalıştırın.

prozon.net/bordro-ve-ozluk-yazilimi/

Bordro Outsource

Operasyon bizde, ekran ve veri sizde.

prozon.net/insan-kaynaklari/bordro-outsource/

Ar-Ge, Teknopark, TEKMER

Kurgu, başvuru ve muafiyet süreçleri.

prozon.net/yatirimlar-ve-ar-ge/

ÜCRETSİZ ARAÇLAR

Hesap Makineleri

Bordro ve tazminat hesapları; üyelik gerekmez.

prozon.net/hesap-makineleri/

Analiz Merkezi

Teknopark ve teşvik analizleri.

analiz.prozon.net

Yıllık Parametreler

SGK ve vergi parametreleri, yıl yıl.

prozon.net/yillik-parametreler/

GÜNCEL KALIN

Mevzuat Takvimi

Beyan ve ödeme günleri tek takvimde.

prozon.net/mevzuat-takvimi/

Mevzuat Sirkülerleri

Haftada üç gün, ücretsiz e-posta bülteni.

prozon.net/sirkuler/#bulten

Bu belge <https://prozon.net/sirkuler/4857-sayili-is-kanunu-uyarinca-fazla-calisma-ve-fazla-surelerle-calismanin-karsiliklari-zamli-ucret-ve-serbest-zaman-esaslari/> adresindeki sirkülerden 21.09.2026 04:09 tarihinde üretilmiştir. Mevzuat değişebilir; güncel metin için siteyi ziyaret edin. Sirküler, bilgilendirme amaçlıdır; somut olaylar için danışmanlarımızla görüşün.

Prozon Kurumsal Teknoloji Çözümleri A.Ş. · Artan Plaza, Bağlarbaşı, Feyzullah Cd. No:140 Kat:5, 34844 Maltepe / İstanbul · +90 216 808 02 39 · bilgi@prozon.net